

III SPRAWOZDANIA I INFORMACJE

UROCZYŚCZOŚĆ WRĘCZENIA KSIĘGI PAMIĄTKOWEJ KU CZCI PROFESORA ZBIGNIEWA RADWAŃSKIEGO

Uroczystość odbyła się w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w dniu 29 VI 1991 r. Inicjatywa opublikowania pracy zbiorowej ku czci Profesora podjęta została w 1989 r. dla uczczenia Jego 65-lecia urodzin i 40-lecia pracy naukowej.

Jubilat rozpoczął pracę naukową w 1949 r. jako asystent w Katedrze Historii Państwa i Prawa Uniwersytetu Poznańskiego. Już w rok później obronił - przygotowywaną jeszcze na studiach - pracę doktorską pt. *Prawa kardynalne w Polsce*. Jego pierwszym mistrzem i promotorem był prof. Z. Kaczmarczyk. W 1950 r. Profesor przeniósł się do Katedry Prawa Cywilnego, gdzie pod naukową opieką prof. A. Ohanowicza w ciągu następnych kilku lat przygotował rozprawę habilitacyjną. Na podstawie monografii pt. *Zadośćuczynienie pieniężne za szkodę niemajątkową* uzyskał w 1955 r. stopień docenta. W drugiej połowie lat pięćdziesiątych Profesor rozwinął badania nad prawem lokalowym i odrębną własnością lokali. Monografia pt. *Najem mieszkań w świetle publicznej gospodarki lokalami* (1961) stanowi najważniejszą pozycję w Jego dorobku z tej dziedziny.

Najdonioślejszym nurtem twórczości naukowej Profesora Zbigniewa Radwańskiego są chyba jednak Jego osiągnięcia na obszarze teorii prawa zobowiązań i problemów ogólnych prawa cywilnego. Pracami, którymi Profesor szczególnie wzbogacił literaturę prawa cywilnego, są obszerne podręczniki: *Zarys części ogólnej prawa cywilnego* (1979) oraz *Prawo zobowiązań* (1986). Pozycją o szczególnym znaczeniu jest monografia *Teoria umów* (1979), w której Autor dokonał gruntownej analizy kluczowych instytucji części ogólnej prawa obligacyjnego, a zwłaszcza swobody umów, typologii czynności prawnych i konsekwencji prawnych umów. W tej części dorobku Jubilata cennymi pozycjami są także obszerne partie trzech tomów *Systemów prawa cywilnego* (1976, 1981, 1985). W połowie lat sześćdziesiątych Profesor ogłosił swe pierwsze prace z zakresu prawa rodzinnego, poświęcając sporo uwagi przysposobieniu, stanowisku prawnemu dziecka poczętego w następstwie sztucznego zapłodnienia matki oraz pojęciu i funkcji zasady dobra dziecka. Jubilat opublikował do tej pory blisko 200 prac naukowych, w tym cztery monografie, dwa podręczniki, kilka skryptów i prac zbiorowych przygotowanych pod Jego redakcją oraz wiele artykułów, glos i recenzji. Autor zaprezentował w nich znakomity warsztat naukowy, wykorzystując najnowsze osiągnięcia metodologiczne prawoznawstwa i innych dziedzin humanistyki do rozwiązywania problemów teoretycznych i praktycznych, często na obszarach od dawna spornych. Prace Profesora dostarczają nowego materiału dla teoretycznej refleksji nad podstawowymi instytucjami prawa cywilnego i wywierają znaczący wpływ na kształt ustawodawstwa i orzecznictwa. Rzetelność badawczą oraz umiejętność i siłę argumentacji łączy Profesor z tolerancją dla cudzych opinii oraz wnikliwym, przejrzystym i zwięzłym tokiem prezentacji swych wywodów.

Twórczości naukowej Profesora towarzyszy niemal nieprzerwanie ogrom obowiązków organizatorskich. Pełnił On niemal wszystkie liczące się funkcje uniwersyteckie. Był m.in. dyrektorem Instytutu Prawa Cywilnego (1969-1974), długoletnim prodziekanem i dziekanem (1966-1972), kierownikiem Katedry Prawa Cywilnego (1981-1982), delegatem do Senatu UAM, a wkrótce potem rektorem macierzystej Uczelni (1982-1984). Obecnie kieruje Katedrą Prawa Cywilnego i Handlowego.

Z działalnością na UAM łączy Profesor Radwański aktywność naukową i pracę na polu

oraz długoletnim kierownikiem Zakładu Prawa Rodzinnego w Oddziale Poznańskim tej placówki. W 1986 r. wybrany został na członka korespondenta PAN. W latach 1982 - 1990 Profesor kierował „Ruchem Prawniczym, Ekonomicznym i Socjologicznym”. Zasiadał w kolegiach redakcyjnych wielu czasopism prawniczych (min. „Państwa i Prawa”, „Nowego Prawa” i „Studiów Cywilistycznych”).

Profesor nie szczędzi swego czasu i wysiłków w działalności publicznej tam, gdzie Jego wiedza i doświadczenie mogą dać największy pożytek, tj. na różnych etapach tworzenia prawa. W ostatnich latach powierzano Mu odpowiedzialne funkcje w ciałach opiniujących i przygotowujących nowe ustawy. Od 1986 r. jest przewodniczącym Rady Legislacyjnej przy Prezesie Rady Ministrów, a od 1987 r. - wiceprzewodniczącym Komisji ds. Reformy Prawa Cywilnego w Ministerstwie Sprawiedliwości i przewodniczącym Sekcji prawa materialnego w tej Komisji. Ta forma aktywności Jubilatowi przypada na okres przebudowy systemu prawa w Polsce i podejmowania licznych, gruntownych prac legislacyjnych służących stworzeniu podstaw prawnych dla nowego typu stosunków społecznych i gospodarczych. Twórczość naukowa Profesora jest znana także cywilistom zagranicznym, zwłaszcza w RFN i Francji, dokąd bywa zapraszany jako wykładowca lub uczestnik konferencji międzynarodowych.

Wszechstronność zainteresowań badawczych Profesora oraz rozległość Jego oddziaływania intelektualnego najlepiej odzwierciedla *Księga pamiątkowa ku czci Profesora Zbigniewa Radwańskiego*, wręczona Jubilatowi przez Rektora UAM prof. J. Fedorowskiego. To imponujące przedsięwzięcie wydawnicze najlepiej też świadczy o wielkim szacunku, autorytecie i szczerej sympatii, jakimi cieszy się Profesor w polskich i zagranicznych środowiskach naukowych

Ten obszerny, liczący 637 stron zbiór studiów i rozpraw, zatytułowany *Problemy kodyfikacji prawa cywilnego* (Poznań 1990), przygotowany został pod redakcją naukową prof. S. Sołtysińskiego przez grono 45 autorów - przyjaciół i uczniów Profesora. W tej liczbie znajduje się 14 uczonych zagranicznych (z Argentyny, Austrii, CSFR, Francji, Jugosławii, RFN, Rumunii, Stanów Zjednoczonych, Węgier i Związku Radzieckiego). W siedmiu grupach tematycznych znalazły się syntetyczne opracowania najważniejszych dziedzin prawa cywilnego, podejmowane z perspektywy zadań i potrzeb kodyfikacyjnych stojących przed polską nauką prawa cywilnego oraz z perspektywy prawnoporównawczej.

Część I obejmuje rozprawy poświęcone ogólnym zagadnieniom prawa cywilnego i gospodarczego, których autorami są: W. Czachórski, A. Szpunar, J. Kosik, S. Włodyka, T. Smczyński, J. Trojanek, M. Poźniak-Niedzielska, I. Weiss, B. Ziemiński, F. Bydliński, R. Sack, D. Giesen. M. M. Bogusławski, K. Sajko, Y. Eminescu oraz G. Cabanellas. Część II poświęcona jest problemom prawa rzeczowego i zawiera prace Z.K. Nowakowskiego, J. Skapskiego oraz E. Drozda. Przedmiotem części III są problemy prawa zobowiązań, a składają się na nią opracowania M. Sośniaka, L. Steckiego, B. Lewaszewicz-Petrykowskiej, A. Wąsiewicz, E. Łętowskiej, M. Nesterowicza, W. Chrzanowskiego, Cz. Żuławskiej i D. Tallona. W części IV, zawierającej prace z zakresu prawa spadkowego, znalazły się opracowania A. Mączyńskiego i A. Oleszko. Piątą grupę tematyczną stanowią rozprawy z dziedziny praw na dobrach niematerialnych, a składają się na nią studia, których autorami są A. Kopff, S. Sołtysiński, F.K. Beier, S.R. Barnett, E. Lontai i M. Opltova. Prawa rodzinnego dotyczą prace Z. Policzkiwicz, J. Preussner-Zamorskiej, A. Dyoniana, R. Franka i W. Schlütera. Część VII obejmuje studia z zakresu międzynarodowego prawa publicznego i prywatnego. Składają się na nią opracowania W. Ludwiczaka, J. Łopuskiego i M. Pazdana.

Sylwetkę Profesora jako badacza i prawnika aktywnie zaangażowanego w proces tworzenia prawa najlepiej charakteryzują Jego własne słowa wypowiedziane w trakcie uroczystości jubileuszowej. W swoim wystąpieniu zawarł Profesor wnikliwe refleksje na temat sposobu dokonywania zmian legislacyjnych oraz roli prawnika w tym procesie. W refleksjach tych żywe było przekonanie o społecznych i etycznych walorach prawa oraz troska o należyte pojmowanie jego roli w obecnym okresie tworzenia podstaw normatywnych dla nowego układu stosunków społecznych i gospodarczych w Polsce. Najważniejszą wytyczną dla prawników ów-legislatorów w powinna być zasada

racjonalności działania. Powinna się ona przejawiać w konsekwentnym dążeniu do zmiany systemu obowiązującego prawa, a w imię realizmu prawniczego należy przeciwstawiać się pokusom kwestionowania z pobudek li tylko polityczno-emocjonalnych prawa pochodzącego z poprzedniego okresu. Prawo ma być tworzone w sposób demokratyczny i swoje źródło mieć może tylko w decyzjach Parlamentarnych. Postulat ten wynika nie tylko z demokratycznych pryncypiów naszego państwa, lecz znajduje uzasadnienie także w tym, iż obecna przebudowa systemu prawnego powoduje bardzo istotne zmiany podstaw ustroju społecznego, które muszą uzyskać aprobatę społeczną, a nie jedynie legitymację formalną. Tylko prawo, które ma społeczną akceptację, stanowić może podstawę dla tak gruntownej zmiany zasad funkcjonowania społeczeństwa i gospodarki, a równocześnie uwiarygodnić nasze wysiłki reformatorskie na płaszczyźnie międzynarodowej. Zasadą racjonalności powinien się też kierować ustawodawca w działaniach zmierzających do tworzenia rynku w drodze przedsięwzięć prywatyzacyjnych i reprivatyzacyjnych. Postulat racjonalności wymaga, by środki produkcji znalazły się w rękach tzw. aktywnych właścicieli. Prywatyzacja, a zwłaszcza reprivatyzacja ma być nie tylko formą zmiany tytułu własności, podyktowaną względami emocjonalno-słusznościowymi, środkiem wyrównania krzywd wyrządzonych w przeszłości, lecz podyktowana być powinna racjonalnością gospodarczą, która wymaga, by środki produkcji znalazły się w rękach tej grupy społecznej, która potrafi je racjonalnie zagospodarować, zapewniając wzrost gospodarczy kraju.

W okresie urzędowania nowych stosunków społecznych czynniki rządzące nie powinny ulegać złudzie omnipotencji prawa. Środkami prawnymi należy posługiwać się tam, gdzie mogą być one efektywne, i w rozsądnych granicach. Nie wszystkie problemy mogą być rozwiązane przez stanowienie prawa. Przekonanie o wszechmocnej roli prawa może doprowadzić do przestępu regulacji prawnej i w konsekwencji do tego, że nieefektywność i nieporadność w rządzeniu pokrywana będzie powoływaniem się na złe prawo. Tylko prawo stabilne, jasne i spójne stanowić może podstawę działania inwestorów rodzimych i zagranicznych. Tylko takie prawo sprzyja inicjatywom i zdrowemu obrotowi gospodarczemu, eliminując możliwości posługiwania się prawem w sposób spekulacyjny czy niemoralny.

Nasz system prawny wymaga adaptacji do regulacji obowiązujących w ramach EWG i - w pewnej mierze - do rozwiązań angloamerykańskich. Dostosowanie prawa polskiego nie może jednak polegać na prymitywnym przenoszeniu obcych rozwiązań prawnych, albo wręcz zlecaniu opracowania nowych ustaw obcym prawnikom. Należy czerpać wzory i dążyć do harmonizacji naszego prawa z prawem światowym, z uwzględnieniem jednak polskiej tradycji i kultury prawnej.

Wiele szkód wyrządzają wady techniki legislacyjnej spowodowane pośpiechem w tworzeniu prawa i niedostatecznie liczną kadrą dobrze przygotowanych legislatorów. Prawo tworzone w pośpiechu wymaga poprawek, wyrządzając w międzyczasie wiele szkód, a częste zmiany aktów prawnych pozbawiają prawo cechy stabilności.

Swoje wystąpienie Profesor zakończył uwagami na temat roli prawników w tworzeniu prawa. Powinna ona być znacznie donioślejsza niż w chwili obecnej, gdy prawnicy traktowani są często jako wykonawcy decyzji politycznych, „sekreтары do pisania ustaw” według dyrektyw wypracowanych przez czynniki polityczne. Dobrym prawem będzie takie prawo, w którym założenia do tworzenia ustaw powstawać będą w konsultacji z prawnikami. Już w pierwszym etapie, przy formułowaniu założeń politycznych i społecznych, prawnicy powinni mieć możliwość wypowiedzenia się, czy założenia te są możliwe do realizacji i przy użyciu jakich instrumentów prawnych należy tego dokonać. Nie zawsze bowiem pomysły polityków nadają się do przetworzenia na system spójnych i społecznie efektywnych norm prawnych.

Uroczystość jubileuszową Profesora Zbigniewa Radwańskiego zamknęły wystąpienia gości - przyjaciół i współpracowników Jubilata - oraz odczytanie listów i telegramów gratulacyjnych. Sekretarz Stanu w Urzędzie Rady Ministrów, K.Małecki, odczytał list gratulacyjny od Prezesa Rady Ministrów J.K.Bieleckiego. Listy gratulacyjne nadeszła także m.in. Minister Sprawiedliwości prof. W.Chrzanowski oraz Rzecznik Praw Obywatelskich prof. E. Łętowska.

Aurelia Nowicka